

HARTA SOCIOLOGICĂ A OLTENIEI. ESTE CU PUTINȚĂ O INVENTARIERE CARTOGRAFICĂ A STĂRILOR ȘI PROBLEMELOR ȚINUTULUI OLT?

Extras din Anton Golopenția, *Opere complete, vol. I. Sociologie*.
București: Editura Enciclopedică, 2002 . Vezi, la sfârșitul documentului,
adnotarea din același volum, semnată de Sanda Golopenția.

Țările mai mari sunt alcătuite toate din regiuni adeseori foarte deosebite între ele. Le individualizează configurația și fertilitatea solului; așezarea favorabilă sau defavorabilă, în raport cu căile de comunicație; compoziția rasială deosebită a locuitorilor; trecutul mai mult sau mai puțin prielnic evoluției, ori vitreg. Iar fiecare regiune, privită mai de aproape, se desface și ea într-un rând întreg de părți deosebite.

Subdiviziunile acestea de ordin social ale unei țări sau ale unei regiuni n-au de-a face, de cele mai multe ori, cu diviziunile administrative în județe și plăși.

Cunoașterea precisă a diviziunilor firești este de cea mai mare însemnătate, atât pentru omul de stat și administrator și pentru omul de știință, cât și pentru cel ce-și iubește regiunea natală. Activitatea omului de stat și a administratorului devine cu mult mai eficace dacă el își potrivește îndeaproape acțiunea stărilor și nevoilor fiecărei regiuni și fiecărei părți de regiune. Măsurile lui nu mai sunt în acest caz sămânța aruncată la întâmplare și căzută și unde poate rodi, și unde nu ajunge niciodată să încolțească. Își va putea concentra astfel eforturile asupra regiunilor nevoiașe, spre a le aduce la nivelul celor ce au înaintat. La fel, este înlesnită prin cunoașterea prealabilă a părților din care e alcătuită țara și a caracteristicilor lor, munca omului de știință. Poate începe de-a dreptul, scutit de tatonări și anchete preliminare, în chiar regiunile ce ridică problemele ce se cer lămurite degrabă. Însemnătatea unei astfel de analize pentru cel ce vrea să-și cunoască bine regiunea natală, spre a o putea iubi și mai mult și servi mai deplin, este evidentă.

*

Calea pe care se poate ajunge la delimitarea subdiviziunilor firești ale unui teritoriu mai mare o constituie studiul comparativ, prin chestionare, al așezărilor de pe acest teritoriu. În acest scop se aleg anumite trăsături cărora le revine o

importanță deosebită și se constată aspectul particular pe care-l are fiecare din acestea într-un număr cât mai mare și mai uniform distribuit de așezări. Iar apoi se circumscriu, pentru fiecare trăsătură studiată, grupurile de așezări în care aceasta prezintă înfățișări identice sau foarte asemănătoare. Comparând grupurile de așezări constatate, în cazul diferitelor trăsături, care nu se suprapun totdeauna, se ajunge la delimitarea regiunilor din care se alcătuieste teritoriul luat în cercetare. Metoda aceasta a fost îndeajuns precizată cu prilejul studiilor de dialectologie geografică și al întocmirii atlasurilor etnice, economice, folclorice.

Dacă vrem, de pildă, să stabilim regiunile firești din care se compune unul din ținuturile create prin legea administrativă din 1939, vom stabili pentru cât mai multe sate egal distribuite pe suprafața ținutului respectiv, aspectul unor aceleași trăsături socotite hotărâtoare, cum ar fi: natalitatea, frecvența bolilor, mortalitatea; măsura în care sunt înzestrate cu pământ și vite gospodăriile și izvoarele de venit neagricole cu care-și împlinesc trebuințele; târgurile în care-și vând prisoasele și din care-și cumpără cele trebuincioase; măsura în care și-au însușit și folosesc cititul și scrisul și în care păstrează cultura tradițională, cu valorile și superstițiile ei. Vom constata că, mănunchiuri-mănunchiuri, satele studiate prezintă anume trăsături apropiate. Vom găsi regiuni suprapopulate în raport cu suprafața cultivabilă, a[i] căror locuitori adoptă anume ocupații anexe și prezintă urmările acestora: orășenizare, boli sociale, regiuni ce evită suprapopularea prin emigrări masive în regiuni de colonizare (Dobrogea de pildă) ori limitarea nașterilor, și se mențin, datorită acestor fapte, la un nivel relativ ridicat economic și cultural; regiuni în care faptul dominant este o boală, cum ar fi malaria sau gușa, ori apropierea avantajoasă de un oraș, de o șosea sau cale ferată. Regiunile delimitate în perspectivele vieții sociale de azi coincid adeseori cu regiunile pe care le circumscriu faptele de ordin tradițional, cum sunt variantele de costum, situația socială anterioară (clăcășie, moștenie); alteori, fapte intervenite recent, de pildă trasarea de căi de comunicație, sporuri de populație, modifică vechile delimitări. Uneori, satele care prezintă un același mănunchi de caracteristici nu se găsesc alături, ci răzlețite în mijlocul unor așezări ce prezintă alte caractere: cazul fostelor sate de moșneni, al satelor de ungureni, de sârbi și de bulgari.

*

Oltenia dispune de condiții mai favorabile decât cele din aproape toate ținuturile țării pentru a întreprinde o astfel de inventariere cartografică a stărilor și problemelor. Ea beneficiază, întâi de toate, de pronunțata conștiință, solidaritate și mândrie regională care fac cu puțință mobilizări de felul celei necesare pentru întocmirea unor opere de dimensiunile unui atlas sociologic regional. Oltenia mai dispune apoi de o Regională foarte activă a Fundației Regale „Principele Carol“, cu un Cămin cultural în tot al treilea din cele 2 300 sate ale Ținutului.

Conducătorii ei se găsesc în excelente raporturi de colaborare cu conducătorii și administratorii Ținutului, începând cu Înaltul Rezident Regal și Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Olteniei și până la notarul, învățătorul și preotul din cel mai ascuns sat. Colaborarea dintre toți acești factori face cu puțință o conștiincioasă completare a chestionarelor în aproape totalitatea satelor din Ținutul Olt.

*

Nu este însă nepotrivit anul 1940 pentru astfel de întreprinderi? Nu trebuie așteptate pacea și întoarcerea acasă a tuturor concentraților? Credem că nu. Astfel de lucrări pregătitoare sunt cu deosebire utile la începutul epocilor noi, cum va fi aceea care va începe și pentru noi după sfârșitul războiului. N-am realizat cât ar fi trebuit după 1919 tocmai pentru că ne lipseau informațiile trebuitoare pentru planurile de reorganizare concepute pe lungă durată și pentru că, în lipsa lor, ne-am pierdut în lucrările de fiecare zi. Și, mai departe, aceste lucrări nu se cer făcute neapărat de tineri. Dimpotrivă, pot fi săvârșite mai bine de bătrânii rămași acasă, fiind una din contribuțiile cele mai firești pe care maturitatea și experiența acestora le pot aduce țării.

*

În caz că oltenii vor vrea ca ținutul lor să facă început în România în ceea ce privește cunoașterea amănunțită a ținuturilor, realizarea hărții sociologice a Olteniei nu va ridica dificultăți de neînvins. Lucrarea aceasta poate fi începută prin cartografierea cifrelor culese de Institutul Central Statistic cu prilejul recensământului general al populației din 1930 și al înregistrărilor curente demografice, agricole etc. Celelalte date asupra unor fapte de ordin economic (înzestrarea cu pământ a gospodăriilor din sat, ocupațiile anexe), de ordinul mișcărilor de populații (sezoniere sau definitive), asupra culturii tradiționale și a trecutului social, pot fi culese printr-un chestionar ce ar urma să fie completat, pentru fiecare sat, de un localnic. Cu oarecare chibzuială, acest formular ar putea fi redactat [în] așa fel încât să nu cuprindă mai mult de 30 întrebări și răspunsurile cerute să poată fi stabilite în cel mult două zile. În caz că el ar fi completat înainte de începutul verii, răspunsurile ar putea fi centralizate și cartografiate foarte bine în cursul verii și al toamnei și publicate în cursul iernii.

Seria de cartograme ce s-ar obține astfel ar îngădui o primă orientare completă asupra structurii Ținutului Olt, a stărilor din fiecare parte a lui și a problemelor pe care le ridică. Întregită cu monografiile satelor tipice pentru fiecare din regiunile distinse, ea va constitui tabloul Olteniei de la mijlocul veacului al douăzecilea.

HARTA SOCIOLOGICĂ A OLTENIEI.
ESTE CU PUTINȚĂ O INVENTARIERE CARTOGRAFICĂ
A STĂRILOR ȘI PROBLEMELOR ȚINUTULUI OLT?

Publicat în „Vatra“, an. VI (1940), nr. 11 (25 mai), p. 2.

În centrul paginii, încadrat, figurează un citat din Ion Conea, *Clopotiva — un sat din Hațeg*: „Purtăm cu noi, fără să ne dăm seama, o anume sacră povară. Cugetul și sufletul nostru, oricât de puțin, se scaldă continuu în ele. Acest antic «suntem ce ați fost» e plin de un adânc înțeles. Și cu cât respiră pământul patriei locale mai multă glorie trecută, cu cât cadrul geografic și istoric al locului poartă în ele temeuri pentru o îndreptățită mândrie și încredere în forțele proprii, cu atât trebuiesc ele mai vârtos amintite și mai temeinic cercetate“.

Scris pe timp de război, textul acesta al lui A.G. marchează trecerea de la cercetarea de ansamblu a unității administrative a plășilor, la cercetarea unei unități mai ample, aceea a Ținuturilor, înființate prin legea administrativă din 1939. Ca de obicei, A.G. plănuiește pe termen lung, gândind de pe acum la pregătirea reorganizării postbelice a țării, așa cum, în septembrie 1949, însingurat și șomer, va imagina modul în care ar putea fi pregătită debolșevizarea României, pe care o situa în anul 2000 (cf. textul *Sugestii pentru programul de guvernare al regimului viitor*, publicat în *UC*, p. 89–98 și declarațiile privitoare la el de la p. 84–88, 114, 118–134, 143–144, 155–157, 335–336 ale aceluiași volum).

Textul acesta a fost scris ca primă etapă în vederea elaborării *Atlasului sociologic al României*, pe care îl plănuia A.G. (cf. Ion Donat, *Planul de lucru al Regionalei*, „Vatra“, an. VII, nr. 6–10, iunie–octombrie 1942, p. 6). Pentru această lucrare A.G. se pregătise încă din Germania, urmărind cercetările lui Frings și, în general, interacțiunea dintre dialectologia, folcloristica și sociologia realistă germană, influențată de ele (cf. Șt. Golopenția, *Un dar postum*, *CMR*, p. 20). În țară, A.G. a urmărit cu interes lucrările *Atlasului lingvistic* de la Cluj al lui Sever Pop.